

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК МЕХАНІЗМ БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

ECOTOURISM AS A MECHANISM MULTIFUNCTIONAL DEVELOPMENT

Плотнікова М.Ф.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри інноваційного підприємництва та інвестиційної діяльності,
Житомирський національний агроекологічний університет

Мартинчук І.В.

кандидат економічних наук, асистент кафедри туризму,
Житомирський національний агроекологічний університет

Визначено основні проблеми та оцінено тенденції розвитку суспільного сектора України. Окреслено перспективні напрями та соціально-економічні механізми суспільного зростання. Визначено роль та наслідки впровадження багатофункціонального підходу в управлінні сільськими територіями. Розкрито інструменти для його ефективного впровадження за мінімізації бюджетних витрат та максимальної його капіталізації. Висвітлено ключові пріоритети забезпечення зайнятості в Україні в сучасних умовах через реалізацію ідеї «Родова садиба» та практику зеленого туризму. Окреслено заходи з підвищення ефективності публічного управління територіями.

Ключові слова: соціалізація, модель сталого розвитку, зайнятість, сільське населення, родові поселення, конкурентоспроможність, багатофункціональний розвиток.

Определены основные проблемы и оценены тенденции развития общественного сектора Украины. Очерчены перспективные направления и социально-экономические механизмы роста общества. Определены роль и последствия внедрения многофункционального подхода в управлении сельскими территориями. Раскрыты инструменты для эффективного внедрения механизмов многофункционального развития при минимизации бюджетных расходов и максимальной их капитализации. Отражены ключевые приоритеты обеспечения занятости в Украине в современных условиях через реализацию идеи «Родовое поместье» и практику зеленого туризма. Намечены меры по повышению эффективности публичного управления территориями.

Ключевые слова: социализация, модель устойчивого развития, занятость, сельское население, родовые поселения, конкурентоспособность, многофункциональное развитие.

The paper illustrates the main problems and assess trends in the development of public sector of Ukraine. It also informs about future directions and socio-economic mechanisms of development of society. The article shows the role of the multifunctional approach to the management of rural territories. It describes the tools of effective enforcement mechanisms of the multifunctional development while minimizing budgetary expenditures and their capitalization. The authors call the key priorities of employment in Ukraine with the realization of the idea of "Family settlement" and the practice of green tourism. The paper also describes tools for community development and improve the efficiency of public administration areas.

Keywords: socialization, sustainable development, employment, rural population, tribal settlements, competitiveness, multifunctional development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Багатофункціональний розвиток – це природододієльний підхід до формування стійких суспільно-економічних систем, що постійно розвиваються. Метою їх створення на сільських територіях є поєднання максимальної кількості взаємопов'язаних між собою елементів (об'єктів, суб'єктів, процесів, явищ

тощо) та підтримка їх багатоманітності в довгостроковій перспективі, що дає змогу за мінімальних зусиль (енергоінформаційних витрат) отримувати максимальні результати. Основою та базисом стійкості таких систем є біорізноманіття, безвідходна життєдіяльність, гармонійний розвиток усіх складників системи – від найменшої до найбільшої. Відмінність адміністративно-територіальних утворень визначає відмінності

створення таких систем, тому вектор розвитку зумовлений довгостроковими структурними елементами, що визначають етапи та функціональні особливості їх становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Проблеми інвестиційного розвитку агропромислового сектору в контексті формування стійких тенденцій до зростання економічного добробуту в галузі аналізують у своїх працях І. Бланк, П. Гайдуцький, М. Кісіль, М. Коденська, Г. Козаченко, О. Кристальний, Т. Майорова, М. Малік, А. Музиченко, В. Уланчук, В. Федоренко, А. Череп та ін. Особливості функціонування сільської економіки є предметом досліджень зарубіжних учених, таких як: А. Вайес, П. Готліб, Г. Грін, С. Деллер, Дж. Кроматъє, Б. Ліу, Д. Маркуїлер, В. Петріков, К. Скот, Х. Талбот, Л. Хантер, К. Хуббарт,

М. Шаксміт та ін.; та вітчизняних, серед яких: О. Бородіна, Т. Зінчук, Р. Косодій, О. Могильний, Т. Осташко, І. Прокопа, П. Саблук, В. Юрчишин. Теорія та методологія руралізму знайшла своє відображення в працях таких дослідників, як: Г. Ван Дер Вурстен, Є. Грейдус, П. Клавал, С. Краус, Д. Лін, Д. Моффат, Дж. Нуге та ін. Автори, головним чином, виходять із традиційних позицій розвитку, що склалися нині, тоді як глобалістичні, зокрема урбаністичні, підходи до управління соціально-економічною сферою засвідчили потребу пошуку альтернативних шляхів виходу суспільства із соціально-екологічної кризи, що сформувало підвалини цього дослідження.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є розроблення та поглиблення теоретико-методологічних та прикладних положень багатфункціонального сільського розвитку в умовах децентралізації владних повноважень під впливом інтеграційних процесів у світовій економіці як механізму соціально-економічного відродження України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Становлення української державності відбувається в умовах економічної неспроможності значної кількості територіальних громад до реалізації своїх повноважень та несистемному їх розподілу між державними та місцевими органами влади й управління, недостатності ресурсного забезпечення розвитку, низької інвестиційно-інноваційної активності на сільських територіях, занепаді інфраструктурного забезпечення, кризі комунального господарства, непрозорого характеру розподілу доходів, низького рівня активності, солідарності та інтеграції населення у процесах управління, погіршення демографічної ситуації, рівня та якості життя населення, що викликані недостатнім рівнем правової визначеності, високим рівнем централізації, відсутністю системно-синергетичного управління суспільними процесами на рівні держави.

Центром розвитку громади є культурно-духовний її осередок, наприклад школа, яка є енергоєфективною, функціональною та такою, що значною мірою себе забезпечує, зокрема продовольством власного виробництва, головним чином, овочами та фруктами, вирощеними вчителями, дітьми,

Рис. 1. Нормативна грошова оцінка 1 га рілля та перелогів станом на 01.01.2017

Джерело: сформовано за даними [1]

Рис. 2. Нормативна грошова оцінка 1 га природних сіножатей станом на 01.01.2017

Джерело: сформовано за даними [1]

їх батьками на власних ділянках та в теплицях. Розвиток ремесел дає змогу не тільки навчати майстрів для проведення ремонтних та інших видів робіт на території школи, а й посилити ефективність навчального процесу за рахунок синхронізації роботи рук і мозку та формуванню навичок професійної освіти, що сприяє розвитку інноваційної, креативної діяльності учня в інших ситуаціях його життя, зокрема в позашкільній практиці, що збільшує капіталізацію території. Актуалізація вектору стійкості соціально-екологічних систем активізує пошук конкретних відмінностей, якісно нового та відмінного від інших підкреслення власної ідентичності та винятковості.

Враховуючи регіональні особливості території України, найвища нормативна грошова

оцінка земель сільськогосподарського призначення у Київській, Волинській, Житомирській та Рівненській областях, а найнижча – в Дніпропетровській, Миколаївській, Кіровоградській та Івано-Франківській (рис. 1–2, табл. 1).

При цьому відмінною за нормативною грошовою оцінкою 1 га є Полтавська область, де за загальнодержавної тенденції до зростання нормативної грошової оцінки 1 га ріллі, багаторічних насаджень, природних сіножатей та зниження нормативної грошової оцінки 1 га природних пасовищ у даному регіоні є прямо протилежною.

Відсутність зональної відмінності регіонів у межах країни в оцінці ріллі, перелогів та багаторічних насаджень має характерні риси для

Таблиця 1
Рейтинг нормативної грошової оцінки земель України (у середньому в 1995–2016 рр.)

№ п/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці	Середнє значення рейтингу кожного регіону до середнього по країні				Місце регіону				Середнє значення суми рейтингів кожного регіону за всіма видами земельних угідь до середнього по країні	Місце регіону за сумою рейтингів нормативної грошової оцінки земель
		Рілля та перелоги	Багаторічні насадження	Природні сіножаті	Природні пасовища	Рілля та перелоги	Багаторічні насадження	Природні сіножаті	Природні пасовища		
1	Київська	1,03	1,78	1,49	1,19	13	2	3	6	1,37	1
2	Волинська	0,97	0,52	1,96	2,01	15	20	1	1	1,37	2
3	Житомирська	0,67	1,76	1,49	1,47	25	3	4	3	1,34	3
4	Рівненська	1,02	0,54	1,82	1,54	14	19	2	2	1,23	4
5	Черкаська	1,29	1,14	1,45	0,77	1	10	5	19	1,16	5
6	Луганська	0,86	1,60	1,20	0,76	20	5	7	21	1,10	6
7	Вінницька	1,07	1,87	0,69	0,78	9	1	19	17	1,10	7
8	Автономна Республіка Крим	1,19	1,68	0,62	0,77	2	4	23	20	1,07	8
9	Донецька	1,13	1,30	0,80	1,01	3	7	16	9	1,06	9
10	Хмельницька	1,11	1,28	0,86	0,97	5	9	12	11	1,06	10
11	Чернівецька	1,10	1,47	0,83	0,79	7	6	14	16	1,05	11
12	Полтавська	1,11	0,97	1,00	0,95	6	14	10	12	1,01	12
13	Чернігівська	0,79	0,43	1,39	1,38	24	21	6	5	1,00	13
14	Закарпатська	0,85	0,66	1,20	1,12	22	16	8	7	0,96	14
15	Харківська	1,05	1,29	0,74	0,76	10	8	17	22	0,96	15
16	Сумська	0,95	0,62	1,20	1,00	17	17	9	10	0,94	16
17	Тернопільська	0,97	0,36	0,86	1,42	16	25	13	4	0,90	17
18	Одеська	0,91	1,14	0,81	0,72	19	11	15	23	0,90	18
19	Запорізька	1,09	0,76	0,67	0,78	8	15	21	18	0,83	19
20	Херсонська	1,12	1,13	0,44	0,56	4	12	25	25	0,81	20
21	Львівська	0,86	0,37	0,88	1,04	21	24	11	8	0,78	21
22	Дніпропетровська	1,05	0,60	0,63	0,81	11	18	22	15	0,77	22
23	Миколаївська	0,85	0,98	0,54	0,69	23	13	24	24	0,76	23
24	Кіровоградська	1,04	0,39	0,74	0,81	12	22	18	14	0,75	24
25	Івано-Франківська	0,92	0,37	0,69	0,89	18	23	20	13	0,72	25
	В середньому по Україні:	1,00	1,00	1,00	1,00					1,00	

Джерело: сформовано за даними [1]

кожної з областей. Водночас Північно-Західний регіон має чітко окреслену високу нормативну грошову оцінку природних сіножатей та пасовищ, зокрема в таких областях, як Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Чернігівська. Населення як один із суттєвих учасників суспільних відносин визначає попит на земельні ресурси, а тому неоднорідність розміщення населення на території країни та його динаміка (рис. 3) корелюють із грошовою оцінкою земель.

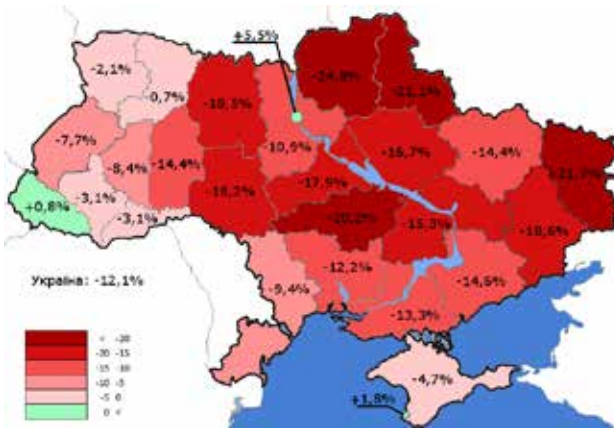

Рис. 3. Зміни у щільності населення України з 1989 по 2014 р. по регіонах, %

Джерело: сформовано за даними [8]

Соціально-культурні традиції, гешталти, які скеровують ці процеси [9], визначають загальні тренди (найвищою щільність населення була на Західній Україні та у Східному регіоні, найвищий рівень скорочення населення на сході та півночі країни і найнижчий – на заході). Враховуючи процеси децентралізації, самоврядності територій, потреби формування засад громадського управління («громадяни самостійно вирі-

шують свої справи, використовуючи владу як інструмент самоврядування» [2, с. 14]) за спільної участі населення за його високої вмотивованості на довгостроковій основі фактичним механізмом забезпечення ефективності вказаних процесів є багатофункціональний підхід до управління та господарювання, базис якого реалізується за рахунок поширення ідеї «Родова садиба». Розроблення моделі публічного управління на основі реалізації ідеї «Родова садиба» дає змогу сформувати якісно нову систему відносин органів влади та управління як у державі у цілому, так і на місцях, що діє на механізмах державно-приватного партнерства. Утворенню спроможних громад та консолідації їх ресурсів для вирішення місцевих проблем покликані служити закони України «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про зміни до Бюджетного кодексу», «Про зміни до Податкового кодексу». Трансформація піраміди Абрагама Маслоу для видів діяльності на визначне місце висувають зелений туризм, що об'єднує можливість задоволення різних потреб людини (рис. 4).

Не зменшуючи значущість здобутків постіндустріального суспільства, яке сприяє задоволенню потреб особистостей відповідно до піраміди А. Маслоу, головним чином, за рахунок розроблення та впровадження технологій, визначальною рушійною силою, головними ресурсом модернізації країни є люди. При цьому не варто забувати, що антропоцентрична позиція у світогляді вичерпала себе через наслідки від її поширення. Протиставлення людиною себе природі, завоювання і насильне підкорення позбавило, таким чином, людство коріння та цілісності. Проблема виникла внаслідок посилення думки, що людина більш організована,

Рис. 4. Піраміда А. Маслоу в системі багатофункціонального розвитку

Джерело: сформовано на основі [7; 8]

ніж інші об'єкти біосфери, і має право керувати ними [3, с. 13–14]. Ураховуючи, що в біосфері кожна система має свою нішу, забезпечує її ефективне функціонування, розуміння, що всі процеси, явища та об'єкти є взаємопов'язаним та взаємозумовленим, формує уявлення про цілісність, системність та різноманітність світу. Одночасний розвиток людини з навколишнім простором через етичні переконання, світоглядну позицію, гармонійне співіснування всього живого через розуміння та дотримання загальних законів природи, частиною якої є й людина як складова частина єдиного організму [4, с. 24]. Почуття єдності з довкіллям відкриває внутрішню мудрість та сприяє як розвитку особистості, так і оточуючого її простору через посилення взаємодії. Формування відповідальності особистості за власне життя та навколишній світ, моральність та етика, становлення локальної економіки, використання місцевих ресурсів зменшують антропогенне навантаження та

сприяють продовольчій і економічній безпеці, спільні духовні інтереси в єдності із Законами Всесвіту забезпечують стале становлення соціуму через управління ним через безумовні процеси, підтримують рівновагу.

Людство за аналогією з такими живими системами, як рослинне та тваринне царства (рослинні клітини в процесі управління проявляють ознаки «федерації», тоді як тваринні діють за принципом «республіки»), складається з клітин-індивідів, управління якими може бути як у формі республіки, федерації, монархії, так і іншої, зокрема публічного управління. Ієрархічність побудови процесів у просторі та цілісність біосфери як живого організму, довгостроковий характер управлінських рішень, що приймаються, формують стійку основу для розвитку через пошук не затратної, а самодостатньої соціально-економічної системи. Орієнтація не на надприбутки та швидку окупність капіталу, а на локальну економіку, середні та малі масштаби

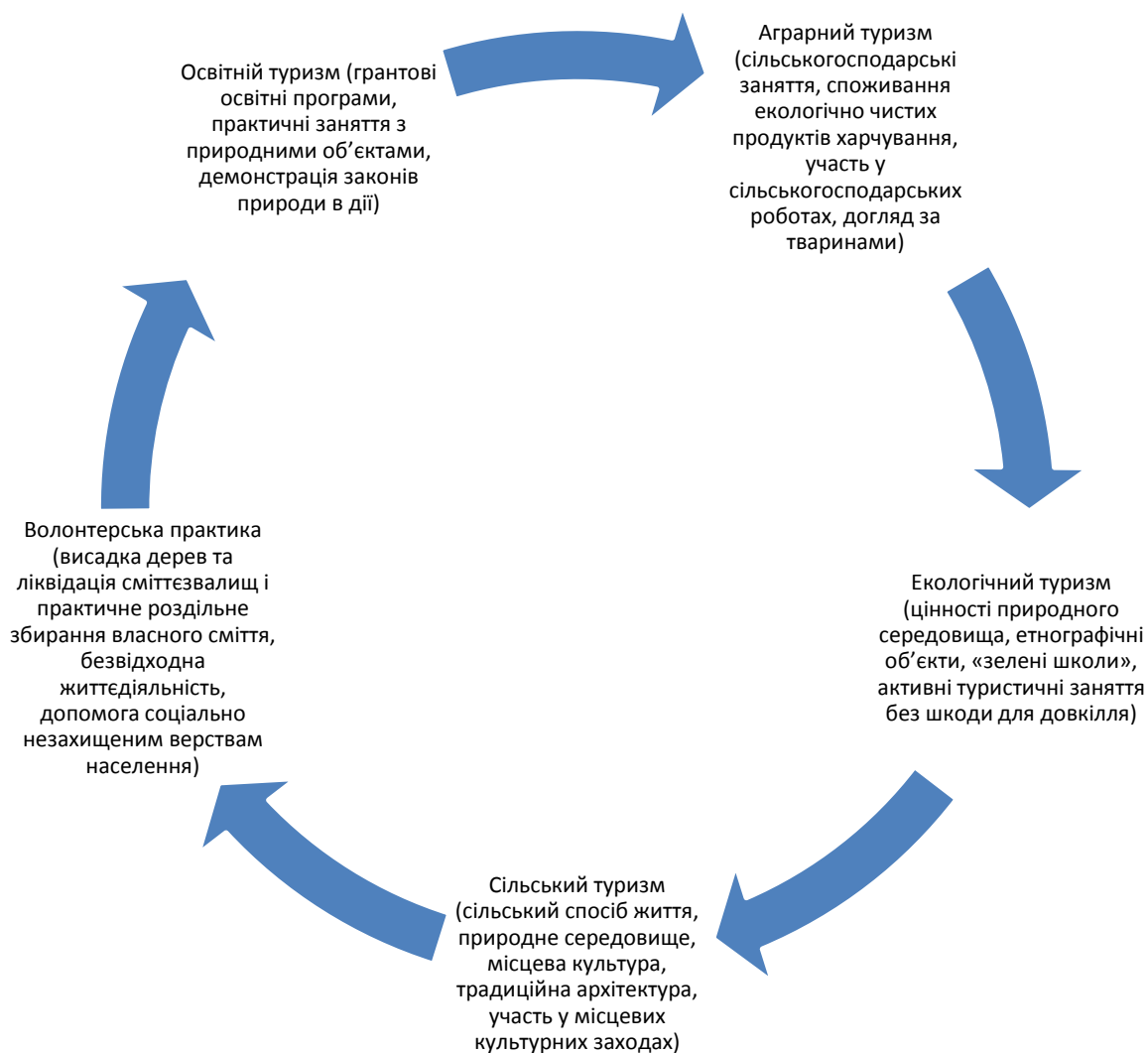

Рис. 5. Ознаки та риси зеленого освітнього сільського туризму

Джерело: власні дослідження

Таблиця 2

Порівняльна характеристика економічних систем

Ознака	Економічна система				соціально-екологічно орієнтована
	капіталістична	індустріальна	соціалістична	постіндустріальна	
Цільова функція	Максимізація прибутку	Максимізація прибутку	Від кожного по можливостям, кожному – відповідно до потреби	Максимізація прибутку через індивідуалізацію пропозиції	Природо доцільної діяльності та розуміння цілісності системи «Людина – Природа»
Споживання ресурсів	Витратний підхід	Максимальний вихід продукту за мінімізації витрат ресурсу	Витратний підхід	Нівелювання кордонів з позиції залучення ресурсів та капіталу	Відновлення та примноження природно-ресурсного потенціалу
Ознаки технологій	Започаткування масового виробництва, поява промислових технологій, машинобудування, машиновикористання та експлуатація ландшафтів	Використання досягнень НТП, електрифікація, хімізація, використання механічної енергії, машинне виробництво, масове виробництво	Розвиток науки та техніки, масове виробництво	Екологізація виробництва, цифрові геотехнології, нанотехнології, робототехніка, аналіз великих масивів даних, рециклінг відходів	Природні технології виробництва та життєдіяльності, безвідходність виробництва, ноосферні підходи у формуванні потреб
Задоволення споживчих потреб	Виробництво та надання послуг за переважним принципом «виробляємо те, що можемо виробити»	Розвиток маркетингу, задоволення та формування індивідуальних потреб споживачів	Переважання задоволення потреб суспільства над індивідуальним потребами	Орієнтація на урізноманітнення товарів та послуг, виробництво за заданими параметрами, виробництво та надання послуг за переважним принципом «споживач – співатор товару»	Реалізація діяльності через кооперативи, територіальні органи самоуправління, індивідуальний підхід
Характер участі суспільства	Низький	Середній	Високий	Високий	Високий
Рівень участі держави	Низький	Низький та середній (для груп країн)	Високий	Високий та середній (для груп країн)	Високий
Потенціал території	Знижується	Нерівномірний розподіл, перетікання ресурсів	Нерівномірний розподіл, перетікання ресурсів	Нерівномірний розподіл, перетікання ресурсів	Відновлюється та підвищується
Пануючий ринок	Локальний	Національний та наднаціональний	Локальний та державне регулювання	Наднаціональний та глобальний	Локальний
Форма виробництва	Просте відтворення, меншою мірою розширене відтворення	Розширене відтворення	Розширене відтворення	Розширене відтворення	Просте відтворення, меншою мірою розширене відтворення
Самодостатність території	Висока	Середня	Середня	Низька	Висока
Трансакційні витрати	Високі	Середні	Середні	Середні	Низькі

Продовження таблиці 1

Провідні галузі економіки	Превалююча стратегія	Сільське господарство, важка промисловість	Наукоємне виробництво, в тому числі сільське господарство, промисловість, сфера послуг	Промисловість, в тому числі військова та космічна, сільське господарство	Сфера послуг, нанотехнології, PR-технології, IT-технології, робототехніка, геоінформаційні технології, генна інженерія, зв'язок, туризм, торгівля, в тому числі ЗЕД, органічне сільське господарство, транспортні транзитні послуги	Зелений та екологічний туризм, волонтерство, публічне управління та адміністрування, соціальне підприємництво	Соціально-екологічне партнерство
		Конкуренція	Конкуренція	Суспільна орієнтація	Конкуренція		

Джерело: власні дослідження

діяльності дають змогу зберегти та примножити екосистему, культуру та утримувати роди на території їх проживання з мінімальними фінансовими ресурсами та зовнішнім стимулюванням. Еволюційна схема розвитку суспільства від монетаристської економіки до індустріальної, а потім – до неоіндустріальної (постіндустріальної) та, зрештою, соціально-екологічно орієнтованої, коли на зміну цільовій функції «максимізація прибутку» виникли підходи нульового зростання, сталого розвитку, безвідходної життєдіяльності, якісно змінилися як під впливом потреб споживачів, так і наслідків глобалізаційних процесів у світі (табл. 2). Іншими словами, схема організації діяльності, наприклад бізнес-середовища, запропонована Остерволдером (модель включає такі елементи, як споживачі, канали реалізації, відносини зі споживачами, доходи та витрати, ключові ресурси, ключові партнери, ключові види діяльності, валова пропозиція), доповнюється 5R (від найбільш важливого до меншого за масштабами: refuse – відмовитися, reduce – зменшити, reuse – повторно використовувати, recycle – переробляти, rot – компостувати) безвідходної життєдіяльності [5; 6].

Враховуючи, що будь-яка еволюція незадовільна за своїм перебігом, а контрольована та цілеспрямована вищим рівнем на основі програм і реалізується відповідно до стадій та умов та неспроможність наявної системи управління та господарювання запобігти глобальним викликам щодо екологічної безпеки, креативні рішення викликають розуміння їх виваженого підходу, коли вони багатофункціональні та природодозвільні [7; 8]. Такими результативними рішеннями стали пермакультура, саманне будівництво (наприклад, найкращий кліматичний будинок 2003 р. споживає 15 кВт/год. на 1 м² на протипагу будинкам перших масових серій, коли споживання енергії становило 180–220 кВт/год. на 1 м²), ноосферна освіта тощо [9–14], наприклад як практика зеленого туризму.

При цьому всі рішення, що приймаються в процесі життєдіяльності та господарювання, мають бути простими (енергетично ефективними – як енергію приймаємо всі витрати та результати, переведені в енергетичні одиниці) з позиції отримання складників, формування системи, введення її в експлуатацію та подальшої утилізації (рис. 5).

Його перевагою є здатність об'єднувати в собі низку функцій: пізнавальну, волонтерство, освітню діяльність, творчі активності тощо. Доповнення процесу навчання стилем здорового життя, зокрема екологічними об'єктами, у тому числі у формі будівель та споруд, поряд з економічністю таких інфраструктурних систем дає змогу відновлювати здоров'я дітей. Зокрема, глина має вібрації здорової людини, тому корисно їсти з неглазурованого глиняного посуду, жити в глиняних будівлях (наприклад, саманні будівлі трипільців, відтворені в сього-

денні, дають змогу вивчати історію та культуру народу, розкриваючи ази архітектури, а отже, фізики, математики, креслення тощо), лікуватися глиняними ваннами та масками, споживати глину як сорбент та багато іншого корисно та традиційно практикується як у медицині, так і в рекреаційно-оздоровчій і профілактичній діяльності людей. Тому практика зеленого освітнього сільського туризму є прикладом та механізмом розвитку потенціалу територіальної громади, бюджетного наповнення та/або підвищення розвитку людського капіталу за одночасного підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців на ринку праці внаслідок набуття практичного досвіду та навичок суспільно корисної діяльності в ігровій, конкурсній чи творчо-пошуковій формі. Орієнтований на ресурсозбереження, екологію простору та свідомості людини, організацію та облаштування зон навчання та/або відпочинку, він має практичну спрямованість та пряму інформаційність унаслідок інклюзії в процес, що забезпечує сталість розвитку особистості та територіальної громади в умовах децентралізації владних повноважень без додаткового залучення бюджетних асигнувань. Волонтерсько-освітній характер діяльності має привабливість із позиції його реалізації та дає змогу опікуватися екологічним станом довкілля, сприяти його поліпшенню.

Мальовнича історико-культурна спадщина українського села, збережені народні традиції, ремесла та промисли розширюють світогляд та є базисом для перенесення спадщини, старовинних самобутніх традицій та культури на новій світоглядній основі в діяльність молоді сьогодення. Знання лікувально-рекреаційних ресурсів, у тому числі лікування травами, закаливання, милування чудовими краєвидами привчає молодь до патріотизму по відношенню до своєї малої батьківщини, країни, планети у цілому, сприяє поліпшенню умов та якості життя населення в містах, у тому числі за рахунок набуття практичних навичок спілкування зі свійськими тваринами, опанування традиційного реманенту, методикам проживання за безвідходної життєдіяльності та незалежності від комунальних структур. Становлення свідомої досвідченої гармонійно розвиненої особистості, що сформувала в собі честь та гідність поряд із доброзичливістю та гостинністю, розкриває можливості самореалізації, у тому числі з позиції самозайнятості, підприємницької активності, приватної ініціативи, долучення до процесів управління територією (наприклад, через механізм публічного управління), самовизначеності, підвищення соціальної відповідальності за власне життя та навколишній простір, дає змогу в довгостроковій перспективі уникнути «плинності» молоді за межі країни, відродити та зберегти культурну спадщину. Економічний (з позиції організації та реалізації) зелений освітній сільський туризм знайомить

умовами проживання й харчування з урахуванням усіх етнічно-культурних груп, що мешкають на теренах України, особливостями побуту та сільськогосподарською діяльністю, традиціями і звичаями регіону. Можливість самообслуговування в межах кемпінгів та наметових містечок формує навички активного способу життя, може мати ознаки фауно- та флористичні, культурологічні та етнографічні, що ефективно реалізується через практику «Родова садиба» у понад 100 населених пунктах України, середній вік яких – 35 років. Це на 80% люди з вищою освітою, генерованими ідеями та готовими інвестиціями, у тому числі фінансовими, матеріальними, трудовими, інтелектуальними. Досвід Міністерства аграрної політики та продовольства України та Національної академії аграрних наук в особі ННЦ «Інститут аграрної економіки» засвідчив, що розмір вкладень приватних інвесторів у території, які ніхто не вимагатиме до повернення, за 10 років становитиме понад 300 тис. грн. в розрахунок на 1 га площі [10–14].

Природне середовище, місцева культура, традиційна архітектура, участь у місцевих культурних подіях відкривають широкі можливості використання природного, матеріального і культурного потенціалу як особистості, так і регіону, формують розуміння культури організованого розвитку і відпочинку, зміцнення родини за рахунок демонстрації передового досвіду родинних зв'язків, відбувається становлення середовища-платформи реалізації особистості, її розвиток та місцевої громади. Моніторинг ресурсів територіальних громад засвідчив наявність значного природно-ресурсного потенціалу (як то є земля, ліс), нерухомості, об'єктів інфраструктури та інших ресурсів, зокрема людських. Зниження ефективності їх використання зумовлене як фізичним станом об'єктів, так і нездатністю населення їх використовувати в силу об'єктивних та суб'єктивних причин. При цьому результативність управлінських рішень на даному етапі зумовлюється лише узгодженою спільною діяльністю мешканців громади, у тому числі через реалізацію проектного підходу, що підвищує капіталізацію у 17 разів, що є найвищим показником порівняно з такими лідерами світової економіки, як Японія, США [15; 16]. Синергетичний ефект досягається за рахунок гештальтного підходу в управлінні та перетворення розрізнених поодиноких осіб у самоорганізовану систему, де сумарний вектор зусиль кожного більший, аніж арифметична сума векторів, з яких він складається. Громада, перетворюючись на суб'єкт управління на своїй території, навіть за незначного фінансування стає «креативно-проектною агенцією», де кожне наступне рішення є сприяючим для наступного, а витратний підхід дає змогу економити ресурси, оптимізуючи бюджети, створюючи економічно самодостатні структури. Головним «продуктом» такої діяльності стає нове суспільство, нові відносини

в громаді, бачення перспектив розвитку. Взаємодія між громадами посилює загальний позитивний ефект на рівні району, області, країни.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Багатовекторний характер розвитку сільських територій із позиції формування сільського соціуму, збереження національної історико-культурної та природно-ресурсної спадщини, активізації внутрішнього потенціалу вимагає пошуку інноваційних підходів до посилення мотиваційного складника та економічної стійкості суб'єктів – учасників суспільних процесів. Активізація сімейного господарювання, сприяння розвитку екологічних проблем та відродження

національних традицій через практику зеленого туризму сприяє волонтерському рухові, патріотичним настроям, забезпечує альтернативну зайнятість, у тому числі за рахунок розвитку ремесел та промислів, тренінгів та освітніх практик, дендрологічній та культурологічній діяльності. Свідоме відповідальне ставлення до національної спадщини має високе світоглядне на виховне значення. Тим більш цінним є залучення шкільної та студентської молоді до вказаних процесів. Базовим інструментом успішної реалізації розвитку територій є гештальтний підхід, що формує умови та мотивацію до забезпечення нових навичок, нових переконань, нових цінностей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інформація про нормативну грошову оцінку земель сільськогосподарського призначення, 01.01.2017. URL: <http://land.gov.ua/info/informatsiia-pro-normatyvnu-hroshovu-otsinku-zemel-silskohospodarskoho-pryznachennia-01-01-2016/>.
2. Карий О.І., Панас Я.В. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування: навч. посіб. для посадових осіб місцевого самоврядування. К.: ВІ ЕН ЕЙ, 2015. 176 с.
3. Степанюк А.В. Пізнання задля виживання людства на Землі. Надихаємо на дії. 2009. № 4(2). С. 13–16.
4. Чижевский А.Л. Физические факторы исторического процесса. М.: Калуга – Марс, 1924. 76 с.
5. Osterwalder A., Pigneur Y. Business model generation canvas. John Willey & Sons, 2010. 288 p.
6. Johnson B. Zero Waste Home, The Ultimate Guide to Simplifying your Life by Reducing your Waste. New York: Scribner, 2013. 35 p.
7. Секлитова Л.А., Стрельникова Л.Л. Жемчужины Высших истин. Контакты с Высшим Космическим Разумом. М.: Амрита, 2012. 208 с.
8. Статистика населення України / Державна служба статистики. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp.
9. Гештальти соціально-економічних систем: монографія / О.В. Мосієнко, Є.І. Ходаківський, В.В. Вольська та ін.; за ред. Є.І. Ходаківського. Житомир: Рута, 2016. 226 с.
10. Овсинский И.Е. Новая система земледелия. Біла Церква: Білоцеркідрук, 2017. 200 с.
11. Батуріна Р.М. «Родова садиба» – один з напрямів сталого розвитку сільських територій. Агроінком. 2013. № 4/6. С. 102–109.
12. Кропивко М.М. Організаційні особливості створення родових садіб як альтернативної форми розвитку господарств населення. Наук. вісн. Мукачівського держ. ун-ту. 2015. № 2(4). Ч. 2. С. 24–29.
13. Кропивко М.М. Родові садиви – альтернативний шлях розвитку сільської території. Агробізнес сьогодні. 2015. № 6(325). С. 88–89.
14. Родова садиба: економіка, технології, комунікації, екологія: навч. посіб. / М.І. Васильєв, Г. Грабар, С.В. Молодецька, М.Ф. Плотнікова. Житомир: Рута, 2017. 272 с.
15. Тюрин Г.В. Опыт возрождения русских деревень. М.: Поколение, 2007. 240 с.
16. Business Model For A Sea Commercial Port As A Way To Reach Sustainable Development Goals / V. Nitsenko, I. Nyenno, I. Kryukova, T. Kalyna, M. Plotnikova. Journal Of Security And Sustainability Issues. 2017. Volume 7. № 1. P. 155–166. URL: [http://doi.org/10.9770/jssi.2017.6.4\(13\)](http://doi.org/10.9770/jssi.2017.6.4(13)) (ISSN 2029-7017 print/ISSN 2029-7025 on-line).